

Samhällsekonomiska besparingar av snus som skadereducerare i Sverige 1990-2011

Per Hortlund
Elin Gabrielsson

Rökning betraktas generellt sett som ett av världens främsta hälsoproblem. Rökning leder till kostnader i form av dålig hälsa och samhällsekonomiska kostnader i form av sjukvård och minskade arbetstimmar. Frågan hur man kan minska rökningens skadeverkningar sysselsätter många länder såväl som internationella organisationer. EU-kommissionen har bland annat sökt kartlägga tobakens hälsoekonomiska skadeverkningar och hur man bäst kan komma åt dem (Rand, 2010).

En fråga av särskilt intresse är huruvida snus har hjälpt Sverige att minska kostnaderna för rökning. Trots att Sverige konsumerar lika mycket tobak per capita som övriga EU-länder, så har landet ett av de lägsta talen för tobaksrelaterade sjukdomar i världen. Detta förhållande har kopplats samman med att snuset i Sverige till icke ringa grad har ersatt rökningen. Genom att många svenskar har slutat röka med hjälp av snus och snusning är betydligt mindre farligt än vad rökning är, kan betydande samhällsekonomiska belopp ha sparats in i form av minskade kostnader för dålig hälsa. Trots att det har framkommit indikationer på att snus skulle kunna fylla en funktion som skadereducerande verktyg för att minska samhällets kostnader för rökning, har dock hittills inga studier med faktiska beräkningar gjorts.

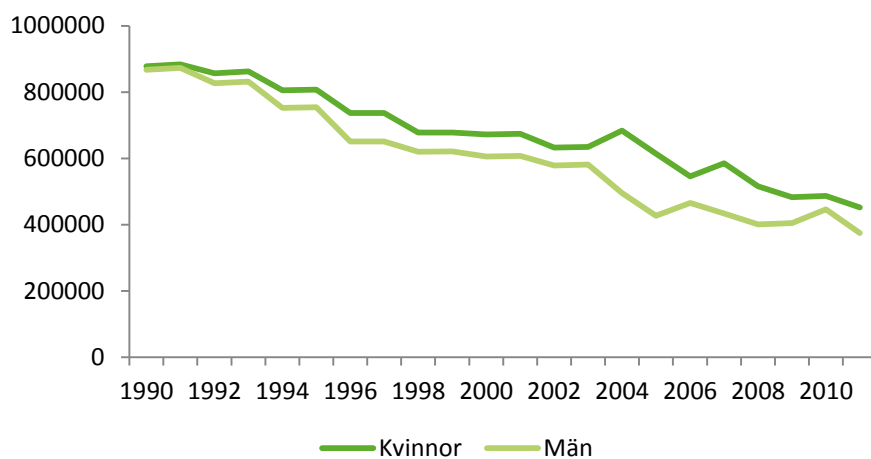
I denna rapport utförs beräkningar över vad snuset har betytt för Sverige i sparade kronor genom minskade vårdkostnader och produktionsbortfall under de senaste tjugo åren. Analysen utförs i två steg. Först skattas hur många svenskar som slutat röka med hjälp av snus. Sedan beräknas de samhällsliga kostnaderna för rökare respektive snusare. Rapporten är gjord på uppdrag av Li och Livs.

Rapporten skattar att snuset har lett till samhällsekonomiska besparingar på minst 20 miljarder kronor mellan åren 1990 och 2011. Över 300 000 människor i Sverige är idag rökfria med snusets hjälp, vilket ger samhällsekonomiska besparingar på 1,7 miljarder kronor per år.

Tobaksvanornas utveckling 1990–2011

Hur har rökarnas andel av befolkningen utvecklats under de senaste tjugo åren? Folkhälsoinstitutet och SCB genomför varje år en studie av svenska folkets tobaksvanor (Folkhälsoenkäten). Diagram 1 visar antalet dagligrökare i Sverige mellan åren 1990 och 2011:

Diagram 1 Antal dagligrökare i Sverige 1990–2011

Källa: Folkhälsoinstitutet, SCB.

Sedan 1990 har antalet rökare i Sverige halverats. År 1990 rökte omkring 900 000 svenska män och lika många kvinnor dagligen. Idag röker omkring 450 000 kvinnor och 375 000 män dagligen. Antalet dagligrökare har således halverats på tjugo år.

Antal rökare som går över till att snusa

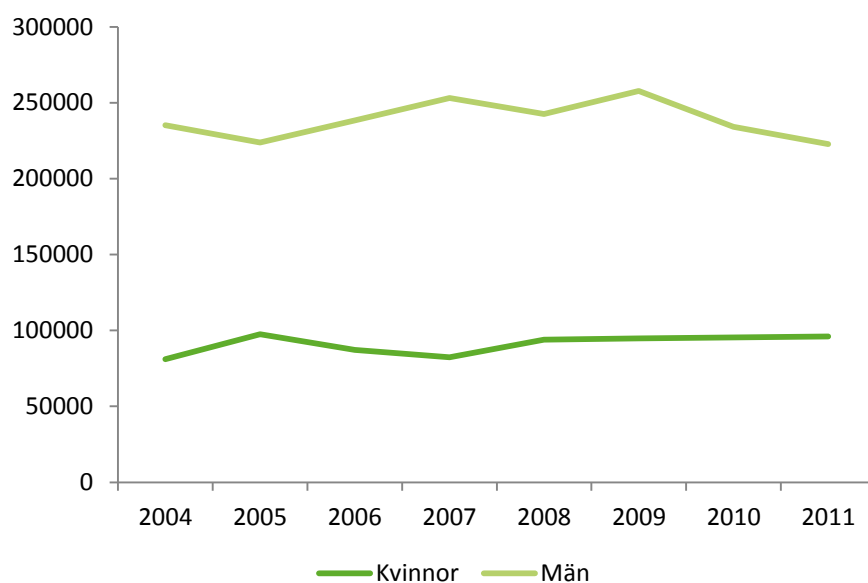
Hur många av dagligrökarna har slutat röka genom att de i stället har gått över till att börja snusa? Det vore bra om det fanns statistik över personer i Sverige som slutat röka med hjälp av snus mellan åren 1990–2011. Tyvärr saknas sådan offentlig statistik. Folkhälsoinstitutet/SCB meddelar statistik över hur stor andel av befolkningen som är före detta dagligrökare från år 2004. Dock saknas uppgifter om hur de har slutat röka. Man får därför gå indirekt tillväga och bruka siffror från akademiska populationsstudier och anta att resultaten från dessa studier gäller ungefärligen för åren 2004–2011.

Lundqvist m fl (2009) studerade hur 16 486 mäns och kvinnors rökvanor i Västerbotten under en tioårsperiod och vilka vägar de använt för att sluta. Man fann att 35 procent av männen och 20 procent av kvinnorna som slutat röka hade gjort det med hjälp av snus.

Ramström och Foulds (2006) studerade också tobaksvanorna hos en population bestående av 6 752 svenskar under åren 2001–2002. De fann att 35 procent av männen som slutade röka gjorde det med hjälp av snus, medan andelen för kvinnorna var 10 procent.

På basis av dessa studier förefaller det rimligt att 35 procent av männen som slutar röka och (minst) 15 procent av kvinnorna gör det med hjälp av snus. Om dessa siffror är representativa för åren 2004–2011 skulle antalet före detta rökare som varit rökfria med hjälp av snus se ut enligt följande diagram:

Diagram 2 Antal före detta rökare i Sverige som slutat med hjälp av snus.

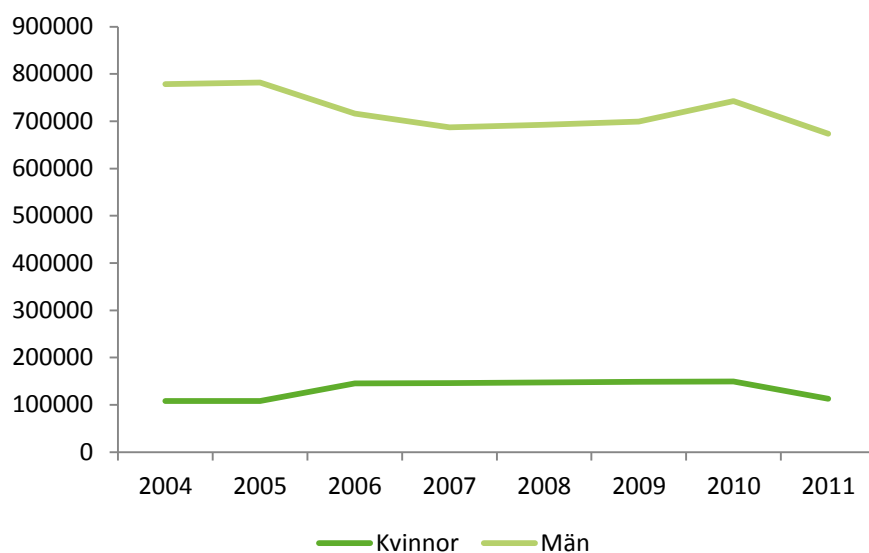

Källor: Folkhälsoinstitutet, SCB, egna beräkningar. Siffrorna bygger på antagandet att 15 procent av kvinnorna och 35 procent av männen slutat röka med hjälp av snus.

Enligt diagrammet skulle omkring 330 000 svenskar idag vara rökfria som följd av att de börjat snusa. Av dessa är omkring 240 000 män och 90 000 kvinnor.

Slutligen presenteras statistik över antalet dagligsnusare i Sverige. Mellan åren 2004 och 2011 ser statistiken enligt Folkhälsoenkäten ut som följer. Under den senaste tioårsperioden har omkring 720 000 män och 130 000 kvinnor snusat dagligen:

Diagram 3 Antalet dagligsnusare 2004–2011

Källa: Folkhälsoinstitutet, SCB.

Den årliga kostnaden för rökare och snusare

Bolin & Lindgren (2004) skrev en rapport på uppdrag av Folkhälsoinstitutet där de beräknade de årliga kostnaderna för rökning. Bolin & Lindgren redovisar kostnadsuppskattningar för sjukvården såväl som för förlorad produktion. Författarna beräknade kostnaderna för olika tobaksrelaterade sjukdomar och hamnade på en total summa om 9,7 miljarder kronor under år 2001 (i 2011 års priser). Av dessa kostnader var 8,3 miljarder relaterade till rökare och 1,4 miljarder relaterade till före detta rökare. Med 1 400 000 dagliga rökare och 1 200 000 före detta rökare i Sverige år 2001 innebar detta en årlig kostnad om 6 900 kronor per rökare, samt 1 200 kronor per före detta rökare.

Vidare har Gartner *et al* (2007) beräknat de medicinska riskerna för snus jämfört med tobak. Genom att använda sig av expertpanelers utvärderingar baserade på Levy *et al* (2004) presenterar de en jämförelse av riskförhållandena mellan snus och rökning för olika tobaksrelaterade sjukdomar. Typiskt beräknades snusets relativa risk för cancer vara 20 procent av den för rökning, och 10 procent för hjärt- och kärlsjukdomar. Gartner *et al* räknar i sin studie med att snusning kan ge ökad risk för lungcancer. EU:s vetenskapliga kommitté SCENIHR (2008) presenterar å andra sidan forskningsresultat som visar att det inte finns några indikationer på att snusande skulle orsaka lungcancer. Nedan har därför riskvikterna i Gartner *et al* justerats med SCENIHRs rön på denna punkt.

En mer nyligen genomförd studie är Lee (2011). Studien utgör en bred kartläggning av den befintliga empiriska litteraturen om snusets hälsoeffekter. På basis av denna uppskattar Lee snusets hälsorisk relativt rökning till 1 procent för cancersjukdomar och 1 procent även för hjärt- och kärlsjukdomar – således väsentligt lägre tal än i Gartner *et al*.

Genom att kombinera Bolin & Lindgren med Gartner *et al* och Lee är det möjligt att göra en skattning av de samhällsekonomiska kostnaderna för snusning. De årliga kostnaderna presenteras i nedanstående tabell (alla siffror i 2011 års penningvärde).

Tabell 1. Samhällsekonomiska kostnader per rökare, f d rökare och snusare i Sverige, 2001.

Studie	Bolin & Lindgren (2004)			Gartner <i>et al</i> (2007)		Lee (2001)	
	Kostnad (MSEK)	Kostnad per rökare (SEK)	Kostnad per f d rökare (SEK)	Relativ risk	Kostnad per snusare (SEK)	Relativ risk	Kostnad per snusare (SEK)
Cancer:						0,01	25
Övre luft- och matvägar	700	500	.	0,22	110		
Lungor	2 300	1 630	.	0*	0		
Bukspottskörtel	230	170	.	0,22	40		
Njure	120	80	.	0,22	20		
Blåsa	130	90	.	0,22	20		
KOL	1 900	1 300	.	0	0		
Lunginflammation	260	190	.	0	0		
Hjärt- och kärlsjukdomar	4 100	2 900	.	0,1	290	0,01	30
Summa	9 700	6 900	1 200		480		55

Källor: Bolin & Lindgren (2004), Gartner *et al* (2007), *SCENIHR (2008), Lee (2011), egna beräkningar. Siffror i 2011 års penningvärde.

Enligt dessa beräkningar kostar en daglig rökare samhället runt 7 000 kronor per år, medan en före detta rökare kostar drygt 1 000 kronor. En snusare kostar enligt Gartners resultat knappt 500 kronor per år, medan kostnaden blir omkring 50 kronor enligt resultaten från Lee.

Samhällsekonomiska besparingar av snus 1990–2011

När en människa övergår från att vara en rökare till att bli en snusare leder det enligt tabell 1 ovan till en årlig nettobesparing på 5 200 kronor per år. I kombination med resultaten i diagram 3 ovan går det därför att räkna ut den totala samhällsekonomiska nettobesparingen av snus under åren 2004–2011. Med i genomsnitt 90 000 kvinnor och 240 000 män rökfria genom snus uppgår den totala besparingen till 1,7 miljarder kronor per år, och 14 miljarder totalt under åren 2004–2011.

För åren 1990–2003 blir kalkylen svårare, då det inte finns någon lämplig statistik över hur många som slutat röka med hjälp av snus för de åren. Vi vet emellertid att antalet snusande före detta rökare var 320 000 år 2004. Hur många var de då år 1990? I tabell 2 nedan presenteras några olika scenarier med initialvärden på 0, 100 000 samt 200 000 före detta rökande snusare år 1990, med tillhörande totalbelopp över besparingar för åren 1990–2011. Antalet före detta rökande snusare antas öka linjärt från initialvärdet till 320 000 år 2004:

Tabell 2. Totala samhällsekonomiska besparingar i Sverige 1990–2011 av snus under olika antaganden.

F d rökande snusare, antal 1990	Besparingar 1990–2003 (miljarder kr)	Totala besparingar 1990–2011 (miljarder kr)
0	12	26
100 000	16	29
200 000	19	33

Beroende på antaganden om initialvärden för före detta rökare blir de samhällsekonomiska besparingarna av snus mellan 12 och 19 miljarder kronor för åren 1990–2003. De totala samhällsliga besparingarna för åren 1990–2011 uppgår då till 26–33 miljarder kronor. Givet antagandena förefaller det inte orimligt att snusets samhällsekonomiska besparingar skulle kunna uppgå till knappt 30 miljarder kronor under hela perioden.

Snusets totalkostnader

I kalkylen ovan har vi bara räknat med snusets roll som skadereducerare av rökande. Kostnaden för snusare som aldrig varit rökare finns därför inte med. För en sammantagen bild av tobaksbrukets kostnader kan det därför vara lämpligt att ta med kostnaderna även för dessa.

Enligt diagram 3 ovan finns det omkring 900 000 dagliga snusare i Sverige. Detta tal har varit relativt konstant under åren 2004–2011. Omkring 600 000 av dessa är snusare som aldrig varit rökare. Kostnaderna för dessa blir enligt tabell 1 ovan knappt 500 kronor per person och år med riskvikterna från Gartner *et al* (2007), vilket ger en totalkostnad på 290 miljoner kronor per år. Om man istället räknar med riskvikterna från Lee (2011) fås en kostnad på drygt 50 kronor per snusare, vilket ger en årlig snuskostnad på 30 miljoner kronor per år. Totalt för åren 2004–2011 blir kostnaderna 2,3 miljarder kronor enligt Gartner, och 240 miljoner kronor enligt Lee. Tyvärr tillhandahåller inte SCB statistik över antalet dagligsnusare för åren 1990–2003. Om vi extrapolerar bakåt och antar att snusarnas antal varit relativt konstant under hela perioden 1990–2011, skulle den totala icke-rökrelaterade snuskostnaden med Gartners riskvikter uppgå till omkring 7 miljarder kronor för hela perioden. Med Lees riskvikter blir istället kostnaden 530 miljoner kronor för perioden 1990–2011. Avräknas dessa summor från siffrorna i tabell 2 skulle snusets samhällsliga nettobesparingar uppgå till mellan 19 och 32 miljarder kronor under perioden 1990–2011, beroende på antaganden om riskvikter och initialvärden.

Slutsats

Snuset har i Sverige haft en unik ställning som verktyg för att hjälpa människor att sluta röka. Då rökning är betydligt mer kostsamt än snusning finns det potentiella samhällsekonomiska besparingar att hämta när tobaksbruket övergår från rökning till snus.

Offentlig statistik och populationsstudier pekar på att minst 300 000 människor i Sverige är rökfria med snusets hjälp. Detta beräknas ge samhällsekonomiska besparingar på 1,7 miljarder kronor per år. Totalt beräknas snusets samhällsekonomiska besparingar uppgå till minst 20 miljarder kronor för åren 1990–2011. Som jämförelse uppgick kostnaden för primärvården i Sverige enligt landstingen till 35 miljarder kronor år 2011. Det handlar således om betydande belopp.

Referenser

- Bolin, K & Lindgren, B (2004) "Rökning – produktionsbortfall och sjukvårdskostnader. Folkhälsoinstitutet, Rapport 2004:3.
- Gartner C., Hall W. Vos T., Bertram M., Wallace A., Lim S. (2007) "Assessment of Swedish snus for tobacco harm reduction: an epidemiological modeling study." *The Lancet*, online May 10.
- Lee P N, (2011) "Summary of the epidemiological evidence relating snus to health." *Regulatory Toxicology and Pharmacology*, 59, 197–214.
- Levy D, Mumford E, Cummings M, Gilpin E, Giovino G, Hyland A, Sweanor D, Warner K (2004) "The Relative Risks of a Low-Nitrosamine Smokeless Tobacco Product Compared with Smoking Cigarettes: Estimatees of a Panel of Experts." *Cancer Epidemiology, Biomarkers & Prevention*, 13(12), 2035–2042.
- Lundqvist G, Sandström H, Öhman A, Weinehall L (2009) "Patterns of tobacco use: a 10-year follow-up study of smoking and snus habits in a middle-aged Swedish population." *Scandinavian Journal of Public Health*, 37 (161).
- Ramström, L M & Foulds, J (2006) "Role of snus in initiation and cessation of tobacco smoking in Sweden." *Tobacco Control*, 26, 15, 210–214.
- Rand (2010) "Assessing the Impacts of Revising the Tobacco Products Directive." Rand Europe.
- SCENIHR (2008) *Health Effects of smokeless Tobacco Products*. EU-kommissionen.
- Folkhälsoinstitutet, SCB: Svenska folkets levnadsvanor (Folkhälsoenkäten).